

Javnost mora znati za nečasnu ulogu političara, koja se danas prikriva zbog njihove kasnije uloge u Hrvatskom proljeću ili tijekom 1990-ih godina

PROF. DR. MARKO SAMARDŽIJA
Filozofski fakultet u Zagrebu

Piše Žarko Ivković
zarko.ivkovic@vecerniji.net

P

unih mjesec dana trajala je hajka na Deklaraciju o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika, koja je u tjedniku *Telegramu* osvanula u petak 17. ožujka 1967. godine. Politička akcija počela je u nedjelju 19. ožujka u *Vjesniku* – koji je objavio nepotpisani komentar "Politika, a ne lingvistika" – a završila 20. travnja zaključcima donesenim na VII. plenumu Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske (CKSKH). U tih mjesec dana nije prošao ni jedan dan a da glasila iz Hrvatske i ostalih "bratskih republika" tadašnje Jugoslavije nisu objavila vijesti o osudi Deklaracije, njezinih autora i potpisnika, ali i ustanova koje su osumnjičene kao žarište nacionalizma. Bilo je to pravo natjecanje u osudama u kojem su se izredali partijski aktivni, osnovne organizacije SK, sveučilišni, gradski i izvršni komiteti, a na kraju i centralni komiteti. Novine su donosile prosvjedna pisma stvarnih i izmišljenih čitatelja, brzoglasne tvorničkih komiteta SK i osude sa "spontanih" zborova klasno svjesnih radnika. Tako se moglo pročitati da je Deklaracija "nacionalistički ispad", "neprijateljski gest", "gruba politička diverzija", "desant na slobodni teritorij" itd.

Nečasni posao proljećara: što su govorili o Deklaraciji

Prikupivši brojne reakcije, prof. dr. Marko Samardžija opisao je partijsku hajku na Deklaraciju o jeziku koja je trajala punih mjesec dana!

I oni su 1967. sudjelovali u osudi povijesnog dokumenta

Miko Tripalo
To je politička diverzija upravljena na ravnopravnost, na bratstvo i jedinstvo naših naroda.

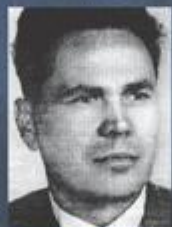
Pero Pirker
Neodgovorna i neprijateljska akcija koja pogoduje protivnicima socijalizma i Jugoslavije.

Ivan Šibl
To je politička diverzija. Kulturni radnici Hrvatske i Zagreba lako će prevladati taj žalosni događaj.

Stjepan Mesić
Objaviti imena potpisnika i pokrenuti krivični postupak protiv odgovornih osoba.

Josip Manolić
Deklaracija je dokument koji ima za cilj da nas razbije i izazove masovno gloženje.

Povijesna čitanka

Brojne reakcije na Deklaraciju marljivo je prikupio i u knjigu uobličio istaknuti hrvatski lingvist, sveučilišni profesor u mirovini Marko Samardžija. Njegovu knjigu *Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika 1967. – 2017. Vijesti, komentari, osude, zaključci*. U povodu 50. obljetnice donošenja nedavno je objavila Matica hrvatska, a u njoj možemo naći ukupno 62 teksta izvađena iz glavnih jugoslavenskih tiskovina, koji su samo ilustrativan izbor iz opsežne dokumentacije o tome što se o Deklaraciji pisalo i govorilo prije pola stoljeća. Autori tih tekstova uglavnom su političari, književnici i književni povjesničari. Samardžija je knjigu zamislio i pripremio kao podsjetnik i povijesnu čitanku za šire čitateljstvo, a pritom ga je vodila misao da javnost mora znati i kakvu su nečasnu ulogu odigrali političari. "Današnjem će čitatelju tih priloga",

piše Samardžija, "biti možda neobično da su u tadanjoj jednoglasnoj partijskoj osudi Deklaracije sudjelovali i ljudi koji se danas spominju uglavnom kao sudionici ili protagonisti Hrvatskog proljeća (Božidar Novak, Miko Tripalo, Pero Pirker, Ivan Šibl), pa i kao zauzeti dionici prevratnih demokratskih političkih zbivanja u Republici Hrvatskoj od početka devedesetih godina (Petar Kriste, Josip Manolić, Miko Tripalo, Stjepan Mesić)." Samardžija smatra nedopustivim to što se danas "prikriva njihov nečasni posao" te upozorava na paradoks da imena tih najgorljivijih protivnika Deklaracije nose brojne hrvatske ulice, trgovi i škole.

Što su to o Deklaraciji govorili ondašnji visoki partijski dužnosnici koji će četiri godine poslije postati žrtve Titove čistke nakon gušenja Hrvatskoga proljeća? Evo kratkog pregleda.

Pero Pirker na sjednici Gradskog komiteta SK Zagreba 24. ožujka 1967. ocijenio je Deklaraciju kao "neodgovornu, nepromišljenu i neprijateljsku akciju" koja može "samo pogodovati protivnicima socijalizma u Jugoslavije kao zajednice ravnopravnih naroda". Inicijatore Deklaracije nazvao je "protagonistima nacionalističkog ekstremizma koji raspiruje nacionalističke strasti". Predložio je, među ostalim, da se iz partije isključi književnik Vlatka Pavlečića "zbog političke nebudnosti i neodgovornosti koje je ispoljio prilikom donošenja Deklaracije". Na toj sjednici govorio je i Miko Tripalo, koji je u to vrijeme bio sekretar Izvršnog komiteta CK SKH. On je Deklaraciju ocijenio kao "političku diverziju upravljenu na ravnopravnost, na bratstvo i jedinstvo naših naroda" te da "ona ukazuje na nacionalističke devijacije u našim vlastitim redovima". Naglasio je da "u svemu tome ima nečega zakulisnog, da se pred javnost u našoj republici htjela baciti jedna politička bomba", ali "zabluda je da hrvatski narod stoji iza nacionalističkih stavova jedne male grupe intelektualaca".

Josip Manolić govorio je kao zastupnik na sjednici Republičkog vijeća Sabora SR Hrvatske, a njegove riječi prenio je *Vjesnik* od 31. ožujka 1967. godine. "Živim u ovom gradu decenijama i mogu da kažem da je bilo malo događaja koji su izazvali takvo ogorčenje i takvo jedinstveno reagiranje kao što je to bilo s Deklaracijom", rekao je Manolić i napomenuo da "moramo biti svjesni nekih organiziranih snaga neprijatelja koje djeluju na planu protiv soci-

jalizma". Deklaracija je za njega "dokument koji ima za cilj da nas razbije, da nas odvuče na sporedni kolosijek i izazove masovno gloženje", a njezine autore nazvao je "dešperaterima" koji ipak nisu uspjeli "umanjiti ugled Jugoslavije na međunarodnom planu". *Vjesnik* prenosi i riječi saborskog zastupnika Stipe Mesića, koji je kazao "da ga nije toliko iznenadilo bacanje bombi na naša predstavništva u Americi i Kanadi, bacanje bombi na naše konzulate u Zapadnoj Njemačkoj, jer se zna tko baca te bombe i tko stoji iza tih grupica, koliko ga je iznenadila ova Deklaracija". Ona je "politička diverzija koja je uperena protiv onoga što je najsvetije, što je izvojevano u našoj narodnooslobodilačkoj borbi, a to je bratstvo i jedinstvo". Autore Deklaracije nazvao je "bombasima" koji će "doći pod udar ne samo našeg hrvatskog naroda nego svih naroda naše socijalističke domovine". Izrazivši mišljenje "da je Deklaracija doživjela apsolutni kraj i da je javnost osudila sve njezine sastavljače", na kraju je zatražio da se objelodane imena potpisnika i da "tužilaštvo pokrene krivični postupak protiv odgovornih osoba".

Potpura iz Beograda

O Deklaraciji je raspravljalo i Prosvjetno-kulturno vijeće Sabora na čelu kojeg je bio narodni heroj, političar i književnik Ivan Šibl. Prema *Vjesnikovu* izvještaju od 31. ožujka 1967., Šibl se složio da je Deklaracija "politička diverzija protiv bratstva i jedinstva" i "neprijateljski akt usmjeren protiv socijalizma". Sa zadovoljstvom je konstatirao "da niti jedan član našeg vijeća nije potpisao ovu Deklaraciju" te je bio "uvjeren da će kulturni radnici Hrvatske i Zagreba lako prevladati taj žalosni događaj, tim više što se očito radi i o nenaučnom pristupu pitanjima jezične problematike".

Zanimljivo je spomenuti da je na stranu autora Deklaracije stala skupina srpskih pisaca, koji su u Beogradu sastavili rezoluciju "Predlog za razmišljanje" u kojoj su vizionarski ocijenili da je Deklaracija "meritoran istorijski dokument" i da svaki narod ima neotuđivo pravo odlučivati o nazivu i razvoju svog jezika. Smatrajući da su Bečki i Novosadski dogovor poništeni, tražili su da se iz službene uporabe izbace nazivi *hrvatskosrpski* i *srpskohrvatski* jezik te da federacija počne provoditi ravnopravnost svih jezika i pisama. Dakako, politika je tu rezoluciju ocijenila kao šovinistički pandan hrvatskoj Deklaraciji. ●

Profesor Samardžija, istaknuti kroatist koji je napisao, priredio ili uredio desetke knjiga o jezičnoj problematici, smatra nedopustivim to što imena nekih od najgorljivijih napadača na Deklaraciju o hrvatskom jeziku i danas nose brojne hrvatske ulice, trgovi i škole

U knjizi možemo naći 62 teksta izvadena iz glavnih tiskovina bivše Jugoslavije, koji su samo ilustrativan izbor iz opsežne građe o tome što se o Deklaraciji pisalo i govorilo prije pola stoljeća. Autori su uglavnom političari i književnici